

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego i technikum (do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres podstawowy”)

Wymagania na poszczególne oceny						
	Zagadnienia	Konieczne (ocena dopuszczająca)	Podstawowe (ocena dostateczna)	Rozszerzające (ocena dobra)	Dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wykraczające (ocena celująca)
		2	3	4	5	6
Rozdział 1						
Temat lekcji: Normy prawne						
	- prawa i prawo - normy społeczne a prawo - cechy i budowa norm prawnych - akty prawne i przepisy - podstawa prawna - zasady powoływania się na podstawę prawną - interpretacja przepisów prawnych - zasada „nieznajomość prawa szkodzi”	Uczeń: - podaje przykłady norm społecznych, - podaje przykłady aktów prawnych, - wymienia konsekwencje naruszania norm społecznych, w tym norm prawnych.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu „norma społeczna”, - wymienia typy norm społecznych, - podaje przykłady różnych typów norm społecznych, - wyjaśnia, czym się różnią normy prawne od innych typów norm społecznych, - przyporządkowuje do poszczególnych typów norm odpowiednie kategorie oceny zachowania, - wymienia cechy norm prawnych, - uzasadnia konieczność przestrzegania norm prawnych, - wymienia pozytywne aspekty poznawania prawa,	Uczeń: - podaje przepis <i>Konstytucji RP</i>, z którego wynika obowiązek wskazywania podstawy prawnej, - właściwie posługuje się oznaczeniami jednostek redakcyjnych aktu normatywnego, - wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje łamania zasady „nieznajomość prawa szkodzi”, - odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjne i normatywny, wykres, tabela, plakat] informacje na temat poziomu wiedzy o prawie wśród pełnoletnich Polaków.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem w znaczeniu podmiotowym a prawem w rozumieniu przedmiotowym, - porównuje różne typy norm społecznych, np. z uwzględnieniem źródeł norm, - analizuje budowę normy prawnej, rozpoznając jej poszczególne elementy, - wyjaśnia, na czym polega różnica między aktem prawnym a przepisem prawnym.	Uczeń: na wybranych przykładach dokonuje wykładni prawa.

			wyjaśnia znaczenie zasady „nieznajomość prawa szkodzi”.			
Temat lekcji: Źródła prawa						
- podmioty stanowiące prawo - zasięg obowiązywania prawa - podmioty podlegające prawu - źródła prawa stanowionego w Polsce - hierarchia źródeł prawa w Polsce - procedura ustawodawcza - dzienniki urzędowe - okres obowiązywania prawa - zasada „prawo nie działa wstecz”	Uczeń: - wymienia organy władzy uczestniczące w procesie stanowienia prawa w Polsce, - podaje źródła prawa stanowionego obowiązującego w Polsce, - wyjaśnia, na czym polega nadrzędna rola konstytucji w Polsce, - wymienia dzienniki urzędowe [<i>Dziennik Urzędowy</i>, <i>Monitor Polski</i>].	Uczeń: - przedstawia zasięg terytorialny i podmiotowy obowiązującego w Polsce prawa, - wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę „prawo nie działa wstecz”, - odszukuje konkretne źródła prawa w dziennikach urzędowych, - przedstawia hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, - wyjaśnia, na czym polega szczególna moc <i>Konstytucji RP</i>, - wymienia podstawowe etapy procesu legislacyjnego w Polsce i uczestniczące w nim podmioty.	Uczeń: - porównuje źródła prawa stanowionego w Polsce – z uwzględnieniem zakresu ich obowiązywania i miejsca zajmowanego przez nie w hierarchii, - wyjaśnia znaczenie terminu <i>vacatio legis</i>, - uzasadnia konieczność stosowania zasady „prawo nie działa wstecz”, - wyjaśnia, jakie są zasady działania Internetowego Systemu Aktów Prawnych, - interpretuje konstytucyjne zapisy dotyczące procesu legislacyjnego w Polsce, - wyjaśnia, jakie są konsekwencje łamania zasady „prawo nie działa wstecz”.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega problem „inflacji” prawa w Polsce, - omawia zasady publikowania źródeł prawa w Polsce, - analizuje konstytucyjne zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych, - omawia hierarchiczny układ źródeł prawa w Polsce, w tym relację między ustawą a ratyfikowaną umową międzynarodową.	Uczeń: przeprowadza ankietę na temat znajomości źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce oraz sposobów ich publikacji – np. w swojej społeczności szkolnej, a także analizuje i udostępnia wyniki wykonanych przez siebie badań.	
Temat lekcji: Pomoc prawna						
- rodzaje prawa - formy pomocy prawnej - instytucje udzielające pomocy prawnej	Uczeń: podaje przykłady organów i instytucji udzielających porad prawnych,	Uczeń: - wymienia podstawowe rodzaje prawa, - podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne,	Uczeń: przedstawia zasady działania Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego	Uczeń: porównuje zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy,	Uczeń: przygotowuje i realizuje skierowaną do społeczności szkolnej akcję promującą instytucje udzielające	

	zawody prawnicze	rozpoznaje działania typowe dla następujących zawodów prawniczych: adwokatów, radców prawnych, notariuszy.	- wyszukuje informacje na temat dostępnych możliwości uzyskania porady prawnej w sytuacjach typowych, - podaje, jaki jest zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy.	Poradnictwa Obywatelskiego, odszukuje informacje na temat działalności organizacji i instytucji udzielających pomocy prawnej w nietypowych sytuacjach [np. poszukujących ludzi zaginionych].	odszukuje informacje na temat instytucji udzielających pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.	pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.
Temat lekcji: Informacja publiczna						
	- prawo do informacji publicznej - informacja publiczna - sposoby uzyskiwania informacji publicznej - Biuletyn Informacji Publicznej - wniosek o udostępnienie informacji publicznej	Uczeń: - podaje przykłady spraw, których może dotyczyć informacja publiczna, - podaje przykłady instytucji zobowiązanych do udzielania informacji publicznej, - odszukuje informacje publiczne dotyczące nieskomplikowanych spraw wskazanych przez nauczyciela.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega prawo do uzyskania informacji publicznej, - wskazuje podmioty mogące ubiegać się o uzyskanie informacji publicznej, - wyjaśnia, jakie sprawy obywatel może załatwić dzięki dostępowi do informacji publicznej, - odszukuje proste informacje publiczne, korzystając z usług e-administracji, - wymienia przykładowe informacje udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej, - pisze przykładowy wniosek o udzielenie informacji publicznej.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega transparentność życia publicznego, - wyjaśnia, na czym polega działalność organizacji typu <i>watchdog</i>, i odszukuje informacje na ich temat, - charakteryzuje podstawowe sposoby przechowywania i udostępniania informacji publicznej, - wymienia sytuacje, w których dostęp do informacji publicznej może zostać ograniczony.	Uczeń: - określa, jakie jest znaczenie transparentności życia publicznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa demokratycznego, - analizuje, jak dostęp do informacji publicznej pomaga obywatelom w rozwiązywaniu problemów w konkretnych sytuacjach z życia codziennego.	Uczeń: - uzyskuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej informacje na temat bieżącej działalności wybranej instytucji lub konkretnego organu władzy w gminie lub powiecie, - wyjaśnia, w jaki sposób pozyskał zaprezentowane informacje.
Rozdział 2:						
Temat lekcji: Konstytucyjne prawa człowieka						
	prawa i wolności	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

▪ istota praw człowieka i ich cechy ▪ granice praw człowieka ▪ warunki ograniczania praw człowieka ▪ koncepcja praw jednostki ▪ miejsce praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady ogólne i katalog praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady i formy ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym	▪ podaje przykłady praw i wolności człowieka uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ podaje przykłady praktycznej realizacji praw i wolności człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ podaje przykłady praw przysługujących w Polsce mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	▪ wymienia zasady ogólne dotyczące ochrony praw człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia prawa człowieka przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	▪ przyporządkowuje konkretne prawa człowieka do odpowiednich kategorii uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia konstytucyjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby można było ograniczyć korzystanie z praw człowieka, ▪ analizuje konstytucyjne prawa człowieka z uwzględnieniem koncepcji praw jednostki [prawa człowieka, prawa obywatela], ▪ analizuje przepisy prawne z <i>Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym</i>.	▪ porównuje znaczenie pojęć „prawo” i „wolność”, ▪ wyjaśnia, jakie miejsce zajmują prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ uzasadnia konieczność ochrony praw przysługujących grupom mniejszościowym, ze szczególnym uwzględnieniem praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym, odszukuje i prezentuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w wybranych państwach.	▪ analizuje spory światopoglądowe dotyczące wybranych praw człowieka, ▪ organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranego problemu związanego z ochroną praw człowieka.
Temat lekcji: Ochrona praw człowieka w Polsce					
▪ środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności ▪ instytucje i organy władzy chroniące konstytucyjne prawa i wolności ▪ prawo do sądu ▪ prawo do zaskarżenia ▪ prawo do wynagrodzenia za szkodę	Uczeń: ▪ podaje przykłady konstytucyjnych środków ochrony praw człowieka w Polsce, ▪ wymienia przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ podaje przykłady działających w Polsce organizacji, których celem jest obrona praw człowieka.	Uczeń: ▪ wymienia konstytucyjne środki ochrony praw człowieka w Polsce, ▪ wyjaśnia, na czym polega prawo do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej,	Uczeń: ▪ analizuje wybrane przypadki łamania praw człowieka, w tym wskazuje, jakie konstytucyjne środki ochrony tych praw były dostępne w omawianych sytuacjach, ▪ określa zakres działalności i uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich,	Uczeń: ▪ porównuje i ocenia działalność wybranych organizacji broniących praw człowieka w Polsce, ▪ wymienia negatywne konsekwencje wynikające z przewlekłości postępowań sądowych w Polsce oraz wskazuje główne przyczyny tego problemu,	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności np.: - Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce, - jednej z organizacji, których celem jest obrona praw człowieka,

	▪ skarga konstytucyjna ▪ prawo do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich ▪ działalność Rzecznika Praw Obywatelskich ▪ organizacje broniące praw człowieka w Polsce		- wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ wymienia przykładowe formy działalności Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ pisze przykładową skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ wymienia podstawowe elementy procedury składania skargi konstytucyjnej, ▪ omawia zakres i formy działalności wybranej organizacji broniącej praw człowieka.	▪ odszukuje informacje na temat celów szczegółowych oraz form działania wybranej organizacji broniącej praw człowieka, ▪ wyjaśnia, jakie jest znaczenie skargi konstytucyjnej w systemie ochrony praw człowieka w Polsce.	▪ analizuje przepisy regulujące zasady korzystania z prawa do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej.	▪ jest aktywnym członkiem organizacji broniącej praw człowieka, ▪ aktywnie uczestniczy w działaniach podejmowanych przez organizacje broniące praw człowieka.
Temat lekcji: System strasburski						
	▪ systemy ochrony praw człowieka ▪ Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu ▪ Rada Europy ▪ <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> ▪ zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	Uczeń: ▪ wymienia instytucje tworzące strasburski system praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, Europejski Trybunał Praw Człowieka].	Uczeń: ▪ przedstawia okoliczności historyczne, które miały wpływ na powstanie systemów ochrony praw człowieka, ▪ podaje podstawowe informacje na temat <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, ▪ prezentuje podstawowe informacje na temat strasburskiego systemu praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, Europejski	Uczeń: ▪ wymienia państwa należące do Rady Europy i wskazuje je na mapie, ▪ analizuje przykładowe skargi złożone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wybrane wyroki Trybunału, ▪ wyjaśnia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka, ▪ wymienia warunki dopuszczalności skargi	Uczeń: ▪ omawia strukturę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, ▪ ocenia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

			Trybunał Praw Człowieka], wymienia podstawowe zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.		
Temat lekcji: Łamanie praw człowieka						
	- formy łamania praw człowieka - przyczyny łamania praw człowieka - wybitni obrońcy praw człowieka - naruszanie praw imigrantów - skala łamania praw człowieka na świecie	Uczeń: - podaje przykłady łamania praw człowieka, - wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka.	Uczeń: - wymienia formy łamania praw człowieka i ilustruje je odpowiednimi przykładami, - rozpoznaje przypadki naruszeń praw człowieka opisane w tekstach publicystycznych, - wymienia przyczyny łamania praw człowieka, - wskazuje i charakteryzuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, w tym w państwach demokratycznych, - porównuje skalę łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.	Uczeń: - określa skalę łamania praw człowieka w Polsce i na świecie na podstawie zestawień statystycznych oraz raportów organizacji pozarządowych, - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.	Uczeń: - wyszukuje i prezentuje informacje na temat dokonań wybitnych postaci działających na rzecz ochrony praw człowieka, np. laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, - analizuje współczesne zjawiska [polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturowe] zaliczane do przyczyn łamania praw człowieka.	Uczeń: - organizuje debatę poświęconą tematowi łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, - przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące problemu łamania praw człowieka.
Rozdział 3						
Temat lekcji: Prawo cywilne						
	- cechy charakterystyczne prawa cywilnego - prawa majątkowe i osobiste - podział prawa cywilnego w Polsce	Uczeń: - rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, - definiuje podstawowe pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba	Uczeń: - podaje przykłady norm z prawa cywilnego, - wyjaśnia, czym się różni zdolność prawna od zdolności do czynności prawnych,	Uczeń: - porównuje instytucje przedstawicielstwa ustawowego i pełnomocnictwa, - wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem cywilnym</i>	Uczeń: - prezentuje podział prawa cywilnego obowiązujący w Polsce, - interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu cywilnego</i> oraz <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>,	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa cywilnego.

	- pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, przedstawicielstwo, pełnomocnictwo] - prawo zobowiązaniowe - prawo rzeczowe - prawo spadkowe - postępowanie cywilne	fizyczna, powód i pozwany, testament], - wymienia podstawowe formy nabycia własności, - wymienia strony postępowania cywilnego i wskazuje przysługujące im prawa, - rozpoznaje podstawowe zasady obowiązujące w postępowaniu cywilnym.	- wymienia podstawowe cechy prawa cywilnego, - właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa cywilnego [zobowiązanie, prawa majątkowe, prawa osobiste, przedstawicielstwo ustawowe, pełnomocnictwo, zobowiązanie, rzecz, własność, spadek, zachówek, dziedziczenie ustawowe], a także rozpoznaje przepisy prawne, w których pojęcia te zostały zdefiniowane, - podaje przykłady praw majątkowych i praw osobistych, - wymienia uprawnienia właściciela rzeczy, - podaje podstawowe zasady dziedziczenia testamentowego, - pisze przykładowy pozew cywilny, - przedstawia przebieg postępowania cywilnego.	a <i>Kodeksem postępowania cywilnego</i>, - analizuje proste kazusy dotyczące prawa cywilnego, np. prawa spadkowego, - analizuje pod kątem poprawności przykładowy pozew cywilny.	- przedstawia konstrukcję stosunku cywilnoprawnego określonego jako zobowiązanie, - rozpoznaje typy postępowań cywilnych i je charakteryzuje.	
Temat lekcji: Prawo rodzinne						
- małżeństwo - zasady zawierania związku małżeńskiego - prawne przeszkody	Uczeń: - wymienia elementy konstytucyjnej definicji małżeństwa, - podaje skutki prawne zawarcia małżeństwa,	Uczeń: wymienia przeszkody prawne uniemożliwiające zawarcie małżeństwa oraz możliwe powody	Uczeń: interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>,	Uczeń: - analizuje spór społeczny dotyczący: - instytucji małżeństwa, - modelu rodziny,	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa rodzinnego.	

	uniemożliwiające zawarcie małżeństwa ▪ skutki zawarcia małżeństwa ▪ wspólność majątkowa ▪ prawa rodziców i dzieci ▪ władza rodzicielska ▪ obowiązek alimentacyjny	▪ wymienia prawa i obowiązki rodziców i dzieci.	unieważnienia związku małżeńskiego, ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa rodzinnego [małżeństwo, wspólnota majątkowa, obowiązek alimentacyjny], ▪ pisze przykładowy wniosek alimentacyjny.	▪ wyjaśnia, na czym polega unieważnienie małżeństwa i wymienia jego konsekwencje prawne, ▪ analizuje pod kątem poprawności przykładowy wniosek alimentacyjny, ▪ analizuje proste kazusy dotyczące prawa rodzinnego.	- zakresu władzy rodzicielskiej, w tym zajmuje stanowisko wobec omawianego problemu i konstruuje odpowiednie argumenty.	
Temat lekcji: Postępowanie karne						
	▪ zasady prawa karnego ▪ etapy postępowania karnego ▪ uczestnicy postępowania karnego ▪ rozprawa w procesie karnym	Uczeń: ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa karnego [oskarżyciel, oskarżony, przestępstwo, wykroczenie, apelacja], ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności], ▪ wymienia etapy postępowania karnego i jego uczestników.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem karnym</i> a <i>Kodeksem postępowania karnego</i>, ▪ rozpoznaje zastosowanie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności] w przepisach prawnych i wyjaśnia konsekwencje łamania tych reguł, ▪ wymienia strony postępowania karnego [przygotowawczego i procesowego] oraz przysługujące im prawa, ▪ wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa,	Uczeń: ▪ analizuje pod kątem poprawności przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, ▪ analizuje proste kazusy dotyczące prawa karnego, ▪ interpretuje wybrane przepisy <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu postępowania karnego</i>.	Uczeń: ▪ porównuje przebieg rozpraw [zasady, etapy] prowadzonych w sądzie powszechnym w ramach postępowania cywilnego i postępowania karnego, ▪ porównuje prawa przysługujące poszczególnym uczestnikom postępowania karnego.	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy z zakresu prawa karnego.

			▪ podaje podstawowe zasady regulujące prowadzenie rozprawy w procesie karnym, ▪ pisze przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.			
Temat lekcji: Prawo administracyjne						
▪ cechy charakterystyczne prawa administracyjnego ▪ pojęcia z zakresu prawa administracyjnego ▪ administracja publiczna ▪ akty, decyzje i postanowienia administracyjne ▪ postępowanie administracyjne ▪ skarga administracyjna	Uczeń: ▪ wskazuje dziedziny życia publicznego regulowane przez prawo administracyjne, ▪ wymienia podstawowe elementy decyzji administracyjnej, ▪ wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej.	Uczeń: ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa administracyjnego [administracja publiczna, organ administracji publicznej, akt administracyjny], ▪ wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego, ▪ wymienia etapy postępowania administracyjnego oraz biorące w nim udział podmioty [i innych jego uczestników], ▪ krótko charakteryzuje środki zaskarżenia decyzji administracyjnej, ▪ pisze przykładowe odwołanie od decyzji administracyjnej, ▪ wymienia zadania sądów administracyjnych.	Uczeń: ▪ analizuje pod kątem poprawności: - odwołanie od decyzji administracyjnej, - zażalenie na postanowienie organów administracyjnych, ▪ skargę administracyjną, ▪ analizuje proste kazusy prawne dotyczące prawa administracyjnego, ▪ wymienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej, ▪ rozpoznaje rodzaje administracji publicznej, ▪ interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu postępowania administracyjnego</i>.	Uczeń: ▪ porównuje różne rodzaje aktów administracyjnych, ▪ porównuje akty administracyjne z aktami normatywnymi, ▪ porównuje decyzje administracyjne z postanowieniami administracyjnymi, ▪ charakteryzuje i porównuje rodzaje postępowań administracyjnych, ▪ porównuje decyzję administracyjną z wyrokiem sądu.	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy z zakresu prawa administracyjnego.	
Temat lekcji: Prawo powszechnych ubezpieczeń						

	▪ system ubezpieczeń społecznych ▪ rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce ▪ Zakład Ubezpieczeń Społecznych ▪ system ubezpieczenia zdrowotnego ▪ Narodowy Fundusz Zdrowia	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe prawa przysługujące obywatelom polskim w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej, ▪ wymienia instytucje kierujące systemem ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz służbą zdrowia [KRUS, ZUS, NFZ], ▪ rozróżnia ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe, ▪ podaje podstawowe zasady korzystania z publicznej opieki zdrowotnej.	Uczeń: ▪ wymienia główne zasady i cele funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, ▪ przedstawia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce, ▪ odczytuje z różnych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące stanu wiedzy Polaków na temat funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, ▪ wymienia rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, ▪ wymienia zadania: - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, - Narodowego Funduszu Zdrowia.	Uczeń: ▪ analizuje proste kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, ▪ analizuje informacje na temat tego, w jaki sposób Polacy oceniają funkcjonowanie systemu opieki społecznej i zdrowotnej w Polsce.	Uczeń: ▪ porównuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, ▪ analizuje uwarunkowania mające wpływ na funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce.	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, ▪ organizuje debatę na temat: - ubezpieczeń społecznych w Polsce, - funkcjonowania systemu publicznej służby zdrowia w Polsce, ▪ a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Prawo do opieki społecznej i edukacji						
	▪ wykluczenie społeczne ▪ ubóstwo ▪ bezrobocie ▪ opieka społeczna ▪ urzędy pracy	Uczeń: ▪ wymienia problemy społeczne, z którymi boryka się państwo polskie,	Uczeń: ▪ wymienia przykłady wykluczenia społecznego oraz wskazuje jego konsekwencje,	Uczeń: ▪ wyjaśnia, jakie uwarunkowania mają wpływ na zjawisko wykluczenia społecznego,	Uczeń: ▪ porównuje różne formy zwalczania bezrobocia i ocenia ich skuteczność, ▪ analizuje spór społeczny dotyczący zakresu i form funkcjonowania opieki	Uczeń: ▪ organizuje debatę poświęconą: - problemom społecznym w Polsce,

	▪ edukacja ▪ kształcenie ustawiczne	▪ wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu opieki społecznej w Polsce, ▪ wymienia podstawowe przyczyny bezrobocia, ▪ podaje podstawowe informacje dotyczące systemu szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego.	▪ podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego, ▪ odczytuje z różnych źródeł informacji [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące poziomu i zasięgu bezrobocia oraz wykluczenia społecznego w Polsce, ▪ przedstawia strukturę szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego, ▪ wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.	▪ porównuje różne rodzaje bezrobocia, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań oraz konsekwencji społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych, ▪ odszukuje i prezentuje informacje na temat działalności urzędu pracy w jego powiecie, ▪ omawia podstawowe zasady funkcjonowania systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym, ▪ przedstawia wady i zalety edukacji zdalnej, ▪ analizuje problemy i uwarunkowania mające wpływ na wybór ścieżki edukacyjnej dokonywany przez młodych ludzi.	społecznej w Polsce – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty, ▪ wymienia zadania Ministra Edukacji Narodowej i kuratorów oświaty, ▪ wymienia formy kształcenia ustawicznego, ▪ planuje i prezentuje swoją indywidualną ścieżkę edukacji.	- funkcjonowaniu systemu edukacji w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące: - możliwości i zasad studiowania w wybranym państwie świata, - form wspierania przez państwo polskie osób studiujących za granicą.
--	--	--	---	---	--	---

Rozdział 4:

Temat lekcji: Prawo międzynarodowe

	▪ stosunki międzynarodowe ▪ cechy współczesnych stosunków międzynarodowych ▪ cechy charakterystyczne międzynarodowego prawa publicznego	Uczeń: ▪ podaje przykłady podmiotów międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wymienia przykładowe zasady międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ wymienia formy dwustronnych stosunków międzynarodowych, ▪ podaje cechy współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wyjaśnia, czym jest międzynarodowe prawo publiczne,	Uczeń: ▪ na wybranych przykładach wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wymienia cechy międzynarodowego prawa publicznego, ▪ na wybranych przykładach analizuje	Uczeń: ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania zasad międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ interpretuje kazusy dotyczące międzynarodowego prawa publicznego.
--	---	---	--	--	---	---

	▪ podmioty prawa międzynarodowego publicznego ▪ zasady prawa międzynarodowego publicznego ▪ nieprzestrzeganie zasad prawa międzynarodowego publicznego		▪ wymienia podmioty międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wyjaśnia znaczenie zasad międzynarodowego prawa publicznego [zasady suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, nieingerowania w sprawy wewnętrzne państwa, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów, powstrzymywania się od groźby użycia siły lub jej rzeczywistego użycia].	działanie międzynarodowego prawa publicznego.		
Temat lekcji: Globalizacja						
▪ cechy globalizacji ▪ wpływ podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji ▪ wymiary globalizacji ▪ skutki procesu globalizacji i wynikające z niego wyzwania	Uczeń: ▪ podaje przykłady zjawisk wynikających z procesu globalizacji, ▪ podaje przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów procesu globalizacji.	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe aspekty procesu globalizacji, ▪ podaje przykłady zjawisk świadczących o globalizacji w wymiarach politycznym, ekologicznym, ekonomicznym, komunikacyjnym i kulturowym, ▪ wymienia skutki globalizacji w polityce, kulturze i życiu społecznym, ▪ podaje przykłady organizacji międzynarodowych,	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko określane jako efekt motyla, ▪ na wybranych przykładach wykazuje współzależności występujące między państwami w środowisku międzynarodowym.	Uczeń: ▪ zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wpływu wybranych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji, - ruchów anty- i alterglobalistycznych, ▪ analizuje spór dotyczący oceny procesu globalizacji – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty.	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych problemów i wyzwań wynikających z procesu globalizacji, ▪ organizuje debatę poświęconą zagadnieniom związanym z globalizacją i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.	

			których działalność ma istotny wpływ na proces globalizacji.			
Temat lekcji: Wybrane problemy międzynarodowe						
	- konflikty etniczne [istota, przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania, przykłady] - terroryzm [cechy i rodzaje współczesnego terroryzmu, walka z terroryzmem]	Uczeń: - podaje przykłady współczesnych konfliktów międzynarodowych, - wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych, - podaje cechy współczesnego terroryzmu.	Uczeń: - wymienia przyczyny, konsekwencje i formy konfliktów etnicznych, - podaje przykłady współczesnych konfliktów etnicznych na obszarze Unii Europejskiej, - właściwie posługuje się terminami „migracje”, „uchodźcy”, „asymilacja”, „grupa etniczna”, „integracja”, - podaje przykłady działań o charakterze terrorystycznym, - wymienia główne współczesne organizacje terrorystyczne, - wymienia metody walki ze współczesnym terroryzmem.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów „czystki etniczne” i „ludobójstwo”, - charakteryzuje metody walki ze współczesnym terroryzmem, - charakteryzuje wybrany konflikt etniczny na obszarze Unii Europejskiej, - na wybranym przykładzie opisuje metody i formy działania współczesnych organizacji terrorystycznych.	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - współczesnych konfliktów etnicznych, - problemu terroryzmu międzynarodowego [przyczyny, uwarunkowania, konsekwencje, formy, organizacje terrorystyczne, skala zagrożenia, metody przeciwdziałania].	Uczeń: przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych metod i form rozwiązywania współczesnych sporów międzynarodowych.
Temat lekcji: Organizacja Narodów Zjednoczonych						
	- powstanie ONZ - podstawy działania ONZ - główne organy ONZ	Uczeń: - podaje cele i zasady funkcjonowania ONZ, - wymienia przykłady działań ONZ na rzecz pokoju na świecie, w tym	Uczeń: przedstawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych,	Uczeń: charakteryzuje działalność wybranych agend, organów i organizacji wyspecjalizowanych	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - działalności organów, wyspecjalizowanych, organizacji, funduszy,	Uczeń: - organizuje debatę poświęconą: - ocenie pracy ONZ, - wyzwaniom stojącym przed ONZ,

	▪ działania ONZ na rzecz pokoju na świecie ▪ system Narodów Zjednoczonych ▪ operacje pokojowe ONZ	wybrane misje pokojowe.	▪ podaje podstawowe informacje na temat <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i>, ▪ wymienia główne organy ONZ i podaje, jakie są ich zadania, ▪ podaje przykłady wyspecjalizowanych organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych.	funkcjonujących w ramach ONZ.	programów i agend Narodów Zjednoczonych, ▪ misji pokojowych ONZ, ▪ ocenia zasadność i skuteczność działań podejmowanych przez ONZ.	a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Unia Europejska						
	▪ etapy procesu integracji europejskiej ▪ państwa członkowskie Unii Europejskiej ▪ prawo Unii Europejskiej ▪ strefa Schengen ▪ strefa euro ▪ obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej ▪ zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej ▪ instytucje i organy Unii Europejskiej ▪ prawa obywatela Unii Europejskiej ▪ korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej	Uczeń: ▪ rozpoznaje główne zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, ▪ wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej, ▪ podaje korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskich obywateli, ▪ podaje rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.	Uczeń: ▪ przedstawia podstawowe uwarunkowania mające wpływ na proces integracji europejskiej, ▪ wymienia państwa należące współcześnie do Unii Europejskiej i wskazuje je na mapie, ▪ wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej, ▪ wymienia prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej, ▪ wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej [Komisję Europejską, Radę Europejską, Parlament Europejski, Radę Unii	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem pierwotnym a prawem wtórnym Unii Europejskiej, ▪ omawia obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, ▪ odczytuje z różnorodnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące społecznej oceny członkostwa Polski w Unii Europejskiej.	Uczeń: ▪ przedstawia główne etapy procesu integracji europejskiej, w tym: - utworzone organizacje i zawarte traktaty, - sposób funkcjonowania wspólnot europejskich i zakres współpracy państw członkowskich na poszczególnych etapach, - państwa, które przystąpiły do wspólnot europejskich, ▪ porównuje zasięg terytorialny Unii Europejskiej, strefy Schengen i strefy euro, ▪ charakteryzuje poszczególne źródła prawa pierwotnego Unii Europejskiej.	Uczeń: ▪ odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat funduszy Unii Europejskiej i ich wykorzystania w Polsce oraz w najbliższych państwach członkowskich, ▪ dokonuje krytycznej analizy zagadnień dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej, ▪ zbiera i prezentuje informacje na temat sporu społecznego dotyczącego oceny polskiego członkostwa w Unii Europejskiej, ▪ organizuje debatę poświęconą wybranym problemom związanym z funkcjonowaniem Unii Europejskiej oraz

			Europejskiej i Trybunał Sprawiedliwości UE].			aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego						
	- geneza i cele NATO - organy NATO - państwa członkowskie NATO - działania NATO na rzecz pokoju na świecie - USA w strukturach NATO	Uczeń: - wymienia główne cele i zadania NATO, - podaje rok wstąpienia Polski do NATO.	Uczeń: - omawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, - wymienia główne organy NATO, - wymienia państwa należące do NATO i wskazuje je na mapie.	Uczeń: - odczytuje z różnych źródeł [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące oceny: - działalności NATO na rzecz światowego pokoju, - członkostwa Polski w NATO, - wpływu NATO na pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie, - określa i ocenia rolę Stanów Zjednoczonych Ameryki w strukturach NATO.	Uczeń: - omawia stosunki NATO z Federacją Rosyjską, - charakteryzuje główne organy NATO, - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - roli NATO w budowaniu pokoju na świecie, - przebiegu wybranych operacji wojskowych NATO.	Uczeń: - dokonuje krytycznej oceny wybranych aspektów działalności NATO, - organizuje debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania NATO i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, - odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat członkostwa Polski w NATO.
Temat lekcji: Służby zagraniczne Polski						
	- istota i cele polityki zagranicznej - dyplomacja - placówki dyplomatyczne i ich zadania - ambasady i konsulaty - działalność polskiej dyplomacji	Uczeń: rozpoznaje zadania ambasadorów i konsulów.	Uczeń: - właściwie posługuje się terminami „polityka zagraniczna”, „racja stanu”, „dyplomacja publiczna”, „misja dyplomatyczna”, - wymienia sprawy, które obywatel polski może załatwić w konsulatach.	Uczeń: - na przykładzie wybranych placówek dyplomatycznych RP przedstawia zadania ambasad i konsulatów, - wymienia priorytety polskiej polityki zagranicznej.	Uczeń: przedstawia główne inicjatywy międzynarodowe, w które angażuje się państwo polskie [np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Trójmorze].	Uczeń: odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności polskich placówek dyplomatycznych w wybranych państwach świata.

Opracowanie: Barbara Furman